PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

II. ABDÜLHAMİD VE HALİÇ'TEKİ ZIRHLI GEMİLER

Şakir BATMAZ*

Abdülaziz'in şehzadeliği esnasında kendince edindiği tecrübeler ve his dünyasını derinden etkileyen siyasî olaylar onu sonunu göremediği bir maceranın içine sürüklemişti. Buna karşın II. Abdülhamid, tahta çıkar çıkmaz 1877–78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan çıkan donanmanın zırhlı gemilerden oluşan kısmını kesin bir kararla Haliç'e gönderdi. Bir devleti malî iflasa sürükleyecek kadar çok önemsenen ve zamanında dünyanın ikinci büyük deniz gücü olarak kabul edilen Osmanlı Donanması'nın neden Haliç'e çekildiği hep tartışıla gelmiştir. Bu olaya getirilen yaklaşımlardan biri, bu dönem dünya deniz teknolojisinin gösterdiği olağanüstü hızlı değişim ve donanmaya yapılan yatırımın Sultan Abdülaziz'in düştüğü hatayı tekrarlamaktan başka bir şey sağlamayacağıdır. Ayrıca Enver Ziya Karal gibi Padişahın müptelâ olduğu ve tedavisi mümkün olmayan vehminin sebep olduğunu söyleyenlerin yanında Afif Büyüktuğrul, Halûk Şehsuvaroğlu gibi araştırmacılar da vehminin yanında borca dayalı bir donanma yapma görüşünü Abdülhamid'in hiçbir zaman benimsemediği ancak ekonomik nedenleri de asıl amacını (vehim ve korku) gizlemek için kullandığı görüşündedirler. Kaori Komatsu Abdülhamid'in takip ettiği donanma politikasının temel unsurunu bir yönüyle donanmanın kaderini Bâb-ı Âlî, Maliye Nezareti ve Düyûn-u Umumiye İdaresi arasında bir türlü netice alınmayan yazışmaların tespit ettiğini ileri sürer. Merwin A. Griffith ise, Abdülhamid'in cülûsu ile birlikte karşılaştığı malî kaos neticesi ya güçlü bir donanma veya güçlü bir kara ordusundan birini seçme mecburiyetinde kaldığını onun da geleneksel olana yöneldiğini iddia eder.

II. Abdülhamid dünyanın ikinci büyük donanması olan Osmanlı donanmasını neden Haliç'e çektirdi?

Why did Abdülhamid II pulled the Ottoman navy-which was the second greatest navy in the world- back to Golden Horn?

Bu yaklaşımlarda genellikle ihmal edilen ama bir o kadar önem taşıyan yön II. Abdülhamid'in Haliç'e gönderdiği zırhlıları tamamıyla gözden çıkarıp çıkarmadığıdır. Kaori Komatsu'nun bahsettiği bürokrasinin çarkları arasında bir türlü netice alınamayan yazışmalar bu açıdan konuyla ilgili diğer görüşlerden daha farklı ve yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkar. Burada belirtilmesi gereken esas nokta Abdülhamid'in Haliç'te tutulan donanmanın ıslahı, eksikliklerinin tedarik edilmesi, yeni sistem Krupp ve Nordenfeldt toplarıyla teçhizi, zırhlarının kalınlaştırılması amacıyla Şûrâ-yı Bahrî'ye, bazen doğrudan Bahriye Nazırı'na ve Donanma Kumandanı'na iradeler göndermesi ve onlardan Donanmanın durumu ile ilgili raporlar istemesidir.

Zırhlıların Islahı İçin Gösterilen Çabalar

Mecbur kalmadıkça donanmaya yeni zırhlı firkateyn veya korvet siparişi vermek istemeyen II. Abdülhamid'in bu arada mevcutları ihmal ettiği düşüncesi

* Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ABDULHAMİD II AND BATTLESHIPS IN GOLDEN HORN

*Şakir BATMAZ**

When Abdulaziz was the prince of the country, the experiences he got by himself and political events having a deeply impact on his feelings affected his life in an unexpected way. On the other hand, II Abdulhamid sent the battleship part of the fleet coming out of the 1877-78 Ottoman-Russian war as soon as he ascended the thrown. It has always been discussed that why Ottoman Fleet that took great care and was accepted as the second biggest naval force once upon a time pulled back to the Golden Horn. One of the approaches put forward for this discussion is remarkable and high-speed change of the naval technology of the world in that term and the investment made for the fleet would provide nothing but repetition of the mistake that Sultan Abdulaziz made. Besides, as well as the ones like Enver Ziya Karal saying that the groundless fear (suspicion) Padishah was addicted to and not possible to treat was a reason, researches like Afif Büyüktuğrul, Halûk Şehsuvaroğlu have the opinion that Abdulhamid had never adopted the idea of making a fleet by getting into debt but he put forward economical reasons to hide his main purpose (groundless fear). Kaori Komatsu suggests that inconclusive correspondence among Ottoman Public Debt Administration, Bab-I Ali and Financial predestined the fleet or in other words, the main factor of fleet policy followed by Abdulhamid. Merwin A. Griffith claims that Abdulhamid had got to choose a powerful fleet or a strong army in the result of financial crisis and his enthronement and he tended to choose the conventional one.

Important but generally neglected part these approaches is whether or not Abdulhamid was prepared to sacrifice the troop he sent to the Golden Horn. Inconclusive correspondence among the hand wheel of the bureaucracy Kaori Komatsu talked about, when viewed from this aspect, is a new approach and more different than the other opinions relevant to topic. The fundamental point that should be stated is that Abdulhamid demanded for reports about the reformation of the fleet in the Golden Horn, overcoming its deficiencies, the equipment with new system of Krupp and Nordenfeldt cannons, giving commands sometimes directly to navy minister or navarch and the situation of the fleet.

The Efforts Made For The Reformation Of Troop

The idea that the existing things were being neglected by Abdulhamid who did not want to order for new frigates and corvettes for the fleet until he was not forced to can be admitted regarding that the disappointment and miserableness of the ships especially in 1897 Ottoman-Russian war. It is now

* *Asist. Prof., University of Erciyes, History Department*

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

özellikle 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda bu gemilerin içinde hayal kırıklığı da göz önüne alınırsa haklı gibi görülebilir. Hatta tahta çıktığında sayıca dünyanın ikinci büyük donanmasına sahip olan II. Abdülhamid'in 15-20 yıllık bir zaman zarfında donanmayı Haliç'ten dışarı çıkarmadığı, büyük eksiklikler içinde olmasına rağmen, günün şartlarına göre yenileyip teçhiz ettirmediği, kalite ve muhteva açısından bitmiş bir durum arz ettiği, hatta bir kısmının tamir olmaya bile kabiliyetinin olmadığı, kazanlarının aktığı, saç levhalarının harap bir vaziyet arz ettiği, silah ve teçhizat bakımından günün şartları ve imkânlarının çok gerisinde kaldığı artık yaygın bir kanaat halini almıştır. Ancak gelinen bu noktada yegâne sorumlu olarak II. Abdülhamid'i göstermek ne derece doğrudur?

Donanmanın ıslahı ve teçhizi için birçok kereler donanma kumandanı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa'ya, Bahriye Nezareti'ne ve gemi kumandanlarına yazılar gönderilerek 1882'de özellikle zırhlı gemilerden Orhaniye, Aziziye firkateynleri ile Feth-i Bülend ve Mukaddime-i Hayr korvetlerinin Tersane fabrikalarında yapılan yeni sistem Krupp topları ile teçhizi, kazanlarının değiştirilmesi istenir ve zırhlarının inceliği konusunda ikaz edildiği görülür. Bu durum, II. Abdülhamid'in donanmaya olan ilgisini göstermekle beraber, ilginç olan şey yazışmaların yapıldığı sırada ismi geçen zırhlı gemilerin Haliç'te yatmasıdır.

28 Eylül 1883 tarihli bizzat Hasan Hüsnü Paşa'ya gönderilen yazıda ise, "…Donanma-yı Hümayun'un indel-iktiza mükemmelen teslih ve teçhizi için icab eden top ve mühimmat ve sair kâffe-i malzeme ve edevat bilâ-noksan ambarlarında mevcud mudur, değil midir? Değil ise noksan olan malzeme ne gibi ve ne cins şeylerdir ve tedârikleri ne kadar akçe sarfına mütevakkıftır?" sorusuna Hüsnü Paşa'nın havale ettiği Şûrâ-yı Bahrî Komisyonu tarafından verilen cevapta, Amstrong toplarının ağızdan dolar toplar olup halbuki kıçtan dolar topların hem kullanımının kolaylığı hem de mermilerinin fazla mesafe kat etmesi sebebiyle Avrupa devletleri kendi bahriyelerinde bulunan ağızdan dolar topları kıçtan dolar toplarla değiştirdikleri ifade edilir. Ayrıca bu devletler içinde en geri kalan İngiltere'nin dahi sonradan toplarını kıçdan dolar toplarla değiştirdiği belirtilerek kendi donanmamızda bulunan zırhlı gemilerden Mesudiye, Âsâr-ı Tevfik, Avnillah, Muinü'z-Zafer ve Feth-i Bülend'de bulunan Amstrong toplarının yeni sistem Krupp toplarıyla değiştirilmesine karar verildiği belirtilir. Padişahın bu konudaki daha önceki taleplerinin gecikmesinin sebebi olarak da Amstrong toplarının kıçdan dolar topla değiştirilmesi çalışmaları için fabrika ile yapılan görüşmelerin uzaması gösterilmiştir. Daha sonra bu teşebbüsten muhtemelen maliyet hesabının (300.000 lira) fazla olması sebebiyle vazgeçilmiş ve Krupp fabrikası ile görüşme başlatılmıştır. 24 Kasım 1885 tarihinde yapılan yazışmalar sonunda istenilen topların bedeli olarak 105.635 lira talep edilmesi üzerine tasarruf maksadıyla sadece Feth-i Bülend, Mukaddime-i Hayr, Avnillah ve Muin'üz-Zafer zırhlılarının teçhizine karar verilmiştir.

Ayrıca Osmaniye, Mahmudiye, Orhaniye ve Aziziye firkateynlerinin zırhları eski sistem olduğu halde bütçedeki darlık sebebiyle yeni sisteme göre değiştirilememiştir. Bunlar önceden 10–12 mil sürate sahipken, kazanlarının köhneliği sebebiyle süratleri 7–8 mile kadar inmiş, eski süratlerine dönmeleri için 40.000 lira bedelle her birinin kazanlarının değiştirilmesi istenmiştir.

a common thought that II Abdulhamid who had the second biggest fleet of the world when he ascended the thrown could not withdraw the fleet from the Golden Horn for 15-20 years, couldn't make it equipped in today's conditions despite the deficiencies it had, was in a condition that was over in terms of quality and content and in fact he did not have the ability to fix that, fell so behind of current conditions in point of equipages and weapons. But, in this situation, is it a right thing to denote II Abdulhamid as the sole responsible person for this?

It was demanded to be changed Orhaniye, Aziziye frigates, Feth-i Bülend and Mukaddime-i Hayr corvettes and new system Krupp cannons and equipping made in navy yard factories especially from battleships in 1882 by being written to navarch Bozcaadalı Hasan Hüsnü Pasha, navy minister and captains of the ship many times for equipping and reformation of the fleet. And the warnings were given on the subject of thinness of armour plates. This situation shows II Abdulhamid's interest in the fleet. But the interesting point is that the battleships aforesaid during correspondence were lying on the Golden Horn.

In the article sent to Hasan Hüsnü Pasha himself dated 28 September 1883 "requiring balls and toolings to make armed the fleet of Humayun are available or not in tooling and warehouse? If it is not available, what is deficient tool like and what kind of and how much coin its provision?" was asked. In the answer given by Şûrâ-yı Bahrî Council it was stated that Amstrong cannons were muzzleloader cannons but due to both ease of the use of breechloader cannons and getting further ahead of their bullets, European countries were replacing muzzleloader cannons with breechloader cannons in their own navy. In addition, it was indicated that even England which was the most undeveloped country among these countries changed its cannons with breechloader cannons later. Then, it was decided to replace Amstrong cannons that existed in ships called Mesudiye, Âsâr-ı Tevfik, Avnillah, Muinü'z-Zafer and Feth-i Bülend in our own fleet with new system Krupp cannons. Prolonging the interview with the factory for studies of changing Amstrong cannons with breechloader cannons was given as a reason to delay the former demands of Padishah. Afterwards, it was given up this attempt probably because of the fact that cost accounting was too much (300.000 liras) and had an interview with Krupp factory. As a result of the correspondences in 24 November 1885 105.635 liras was demanded for the cannons and, for saving, it was decided the supply of equipping of battleships Feth-i Bülend, Mukaddime-i Hayr, Avnillah and Muin'üz-Zafer. Besides, the armour plates of frigates called Osmaniye, Mahmudiye, Orhaniye and Aziziye could not be prepared for the new system due to the budget deficit in spite of the old system they were. While they were speeding up to 10-12 miles previously, they now decelerated to 7-8 miles because of their old-fashioned boilers.

To speed up as they used to do before it was demanded for 40.000 liras by changing the boilers of each. Only 4 years later, that is in 1889, 50.000 liras was allocated from the budget to this the project of reformation with Padishah's own command. When it came to 1890, in the result of the mentioned developments it was seen that the cannons and boilers of the armoured frigates and corvettes were not changed and in fact some parts

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Bu yenileşme projesine ancak dört yıl sonra yani 1889'da bizzat Padişahın iradesiyle bütçeden 50.000 lira ayrılabilmiştir. 1890 yılına gelindiğinde bahsedilen gelişmeler nihayetinde zırhlı fırkateyn ve korvetlerin kazan ve toplarının değiştirilmesi bir yana bir kısmının tamir olmaya dahi kabiliyeti olmayacak derecede çürüdüğü görülmüştür. 1890'dan itibaren de Tersane-i Âmire ve İtalya'nın Ansaldo Firmasının ortaklaşa çalışmalarıyla Haliç'te bulunan gemilerden öncelikle Osmaniye ve Aziziye, 1892'de Orhaniye ve Mahmudiye ardından da bütün korvet ve dubaların yenilenmesi yoluna gidilmiştir.

Haliç'teki Zırhlıların 1897 Yunan Savaşı'na Gönderilmesi

Zırhlıların Tersane-i Âmire'de kısmen yenilendikten dört-beş yıl sonra patlak veren 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı esnasındaki hayal kırıklığı yaratan durumlarını ise izah edecek olursak, bu konu ile ilgili akla gelen ihtimaller şu şekilde sıralanabilir:

1. Donanma komutanı, Bahriye Nazırı ve Bahriye Meclisi üyelerinin mevcut konumlarını muhafaza için Padişahı yanlış bilgilendirerek, gemilerin sürekli bakımının yapıldığı, yeni toplar ile teçhiz edildiği, personelinin her an savaşa hazır olduğu yönündeki yanıltıcı raporlarıdır. Ayrıca Bahriye Nezareti tarafından düzenli olarak Padişaha sunulan donanma asker ve gemi mevcuduna ilişkin cetvellerde savaş öncesi eski sistem Hotchkiss toplarının gemilerden çıkartılarak yerlerine yeni sistem Krupp ve Nordenfeldt topları konulduğu kaydedilmesine rağmen savaşta top sayılarının mübalağalı bildirildiği, çoğunun ise işe yaramayacak durumda olduğu görülmüştür.

2. Tersane-i Âmire'nin zırhlı gemilerinin yapım, tadilat ve teçhizatında yetersiz olmasına rağmen yurt dışındaki firmalar yerine umumiyetle tasarruf gerekçe gösterilerek gemilerin İstanbul'da yenilenmesi konusunda Bahriye Nezareti tarafından ısrarla Padişaha raporlar sunulmuştur. Tersanede bakıma alındıktan bir müddet sonra girdikleri savaşta hayal kırıklığı yaratan zırhlı fırkateyn ve korvetlerin bu durumu savaş esnasında tetkike gelen teknik heyetin de gözünden kaçmamıştır. Nitekim hasarlar gözden geçirildiğinde bu gemilerin tadilat esnasında tersane usta ve uzmanları tarafından bu harap hale düşürüldükleri anlaşılmıştır. Teknik heyetin çabaları ile Hofe Paşa ve gemi kumandanlarından bir komisyon kurularak bahsedilen olayla ilgili bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporun en can alıcı kısmı ise "....Hamidiye, Aziziye ve Orhaniye Fırkateyn-i Hümayunları harp görevi yapmaya muktedir değillerdir. Aynı zamanda bu gemilerin Tersane-i Âmire'de yeniden tamir ve teçhizlerine teşebbüs etmek hususu feci hataları tekrardan başka bir fayda hasıl etmeyeceğit...." şeklindedir.

3. Zırhlı gemilerde bulunan toplar ile alet ve edevatın muhafazasına ve günlük bakımına bölük zabitleri ile topçu kaptanları tarafından dikkat edilmemesidir. Bu konuda bütün kumandan, komodor ve gemi süvarileri çeşitli defalar ikaz edilmesine rağmen savaş esnasında gemilerdeki mevcut topların hiç birine bakım yapılmadığı görülmüştür.

Haliç'teki zırhlılar bir tarafa 1883 yılından itibaren küçük, modern, daha ucuz maliyetli ve çok yönlü kullanıma müsait seri gemilerden mürekkep bir donanmanın teşkili gayretleri görülür. Torpidobot, torpidogeçer, tahte'l-bahr torpido geçer ve ganbot türü gemilerden mürekkep bu yeni donanmanın gayesi özellikle Bahr-ı Ahmer, Trablusgarp, Kameran, Basra vs. yerlerde kolluk görevi yapmak, sınır muhafazasını sağlamaktır. II. Abdülhamid'in temel problemi zırhlılar değil onların bütçeye getirdiği aşırı yüktür. O mevcutları muhafaza etme ve elinden geldiğince yeni zırhlı siparişi vermeme düşüncesindedir. Ancak bu tür gemilerin siparişi zaruret arz ederse o takdirde bu defa bunların Tersane-i Âmire'de yapılması üzerinde durmuştur. 1880 yılından itibaren beşi Tersane-i Âmire'ye olmak üzere toplam sekiz zırhlı kruvazör tipi gemi sipariş verilmiştir.

of them spoiled in an unfixable way. Since 1890 it has been tried for the restoration of pontoons and corvettes of Osmaniye, Aziziye firstly in the Golden Horn, then Orhaniye and Mahmudiye in 1892 and after, all of them with the mutual studies of Ansoldo Firm of Italy and supervisor of navy yard.

That battleships in the Golden Horn were sent to 1897 Greek War

If we explain the situation of battleships that caused disappointment during 1897 Ottoman-Greek war broken out after 4 or 5 years the battleship's partly restoration in navy, the possibilities that come to mind first about this topic can be lined up in this way:

1. The navarch gave misleading reports about renewing the ships regularly, equipping with new cannons and every staff's being ready for a sudden war and misinformed Padishah to protect the current positions of navy minister and members of navy council. Besides, it was indicated that the number of cannons was overrated in the war and most of them were out of condition although replacing old system Hotchkiss cannons with new system Krupp and Nordenfeldt cannons was recorded in report about the availability of ship, soldier and fleet presented to Padishah regularly by navy minister.

2. For maintenance, repairing and outfit of Tersane- Amire ships it was not enough but instead of foreign companies, admiralty offered a lot of reports to Sultan for ships' renewing economically in Istanbul. After repaired in shipyard, frigate and corvettes caused disappointment in battle and technical committee surveying during the battle realized this situation. When mistakes were considered, these ships mistakes were understood to be done by repairmen at the time of repairing. With the struggle of technical committee, Hofe Pasha and a group of ship commanders prepared a report about this situation. The most important part of this report was that Hamidiye, Aziziye and Orhaniye frigates were not capable of struggling. On the other hand, repairing of these ships again would cause mistakes again it wouldn't be wise.

3. It wasn't given attention to conservation and daily care of balls, tooling and implements. Although commanders were warned about that subject it was seen at the time of battle there was no care of available balls in ships.

Apart from the battleships in golden horn the efforts to make a formation of compound fleet consisting of small, modern, lower-cost and multi-usage ships can be seen. The aim of this new fleet composed of kind of ships like torpedo boat, torpedo passes and ganbot is to provide the border protection especially in Tripoli, Kameran, Basra. The main problem of Abdulhamid is not the battleships but the excessive load they brought in budget. He had the opinion of protecting available things and not giving order for new battleships as far as he could. However, if that kind of ships were necessary to have, then he emphasized that these ships should be made in Tersane-i Amire. It has been ordered for 8 armoured cruiser kind of ship, five of which were ordered for Tersane-i Amire.

Kaynakça - References:

- *Europa und Der Orient 800-1900, Berlin 1989.*
- *Salomon Schweigger, Ein newe Reis Beschreibung auss Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem 1639.*
- *Burcu Alarslan, Tersane (Aynalıkavak) Sarayı Yerleşim Planı ve Mimari Özellikleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999.*
- *Wolfgang Müler Wienner, İstanbul Limanı, İstanbul 1998.*

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

